

Franz Marijnen regisseert
Oedipus/In Kolonos

De verdere onttaking van zekerheid

'Het raadsel blijft het raadsel en mijn antwoord is het antwoord niet',
zegt Oedipus in het gelijknamige stuk van Seneca, in een vertaling
van Hugo Claus. Volgens Freddy Decreus kan je deze uitspraak
als een leidmotief beschouwen van de dubbelproductie
waarmee Franz Marijnen zijn eerste volledig eigen seizoen
in de KVS opende.

'Wie zoekt naar de betekenis van een bepaalde voorstelling op een bepaalde plaats en een bepaald moment kan het beste naar bestaande, aan die plaats en tijd gebonden conflicten op zoek gaan. Als een toneelvoorstelling erin slaagt, die op een voor een (groot) publiek herkenbare manier te verhelderen en/of zichtbaar te maken, is sprake van een betekenisvolle toneelgebeurtenis.' Aldus Guus Rekers in *Toneel Teatraal 1972/4*, naar aanleiding van de productie *Oedipus-Tyrannus* bewerkt door Heiner Müller en geïnsce-neerd door Benno Besson.

Weeral een Oedipus!

Waarom dus nu zo nodig *Oedipus* spelen? Deze westerse cultuur is toch voldoende bekend met het ge- en misbruik van de leer van Freud, we zijn nog maar net ontsnapt aan hele reeksen moederbindingen en al dan niet geslaagde vadermoorden in de vier uren durende drama's van Lars Norén, we hebben antieke en moderne goden van allerlei kunne toch al lang afgeschapt! Wijst het opvoeren van deze 'klassieker' ook maar op enige wijze op het bestaan van een 'betekenisvol conflict'?

Het antwoord van Franz Marijnen lag reeds gedeeltelijk vevat in de slogan *Van Oedipus tot Freud*, waarmee de KVS zijn programma 1994-95 had aangekondigd. Alex Mallems, dramaturg bij de KVS, zei hierover in *De Schouwburgkrant* van april 1994: 'De rode draad die doorheen die opeenvolgende stukken loopt zou kunnen zijn: wat is waarheid? Of vanuit een ander perspectief: wat is schijn?' 'Oedipus stelt zich de meest existentiële vragen over zijn afkomst: wie ben ik? waar kom ik vandaan?'

Fundamentele vragen dus, gesteld op het einde van een eeuw en een millennium, vragen die uitgerekend in een 'postmoderne' periode opduiken, aan het begin van een theaterseizoen dat bij de KVS zal eindigen met Peter Handkes *Kunst van het vragen*, een productie die zich situeert voorbij de grote antwoorden en vooral het vragenstellen zelf zal problematiseren.

Voor Franz Marijnen, die ooit een radicaal andere *Oedipus* maakte met zijn *Camera Obscura* in Jamestown (*Oracles*, van Andy Wolk, 1973), was deze voorstelling om een aantal redenen van groot belang: de eerste volwaardige uitvoering van een repertoire dat hijzelf samengesteld had,

een dubbelproductie die het seizoen opende, een zorgvuldig vernieuwd gezelschap, de consolidatie van een nieuwe speelstijl die het minder van wildheid en meer van diepgang moet hebben. 'De tijd van het pastel is aangebroken', had hij zich reeds geruime tijd laten ontvallen. In zijn *Woyzeck* (1988), *Orgie* (1989) en *Macbeth* (1990) gloeide nog een onderstroom van brutaliteit en geweld, die volop uitbarstte in stukken als *Le Balcon* (1989) en *Bataille/Bataille* (1992). Wie anderzijds zijn repertoirestukken *De Koning Sterft*, *Koning Lear*, *Lange Dagreis in de Nacht*, *De Revisor*, *Eindspel*, *Drie zusters* en *Wachten op Godot* (1984-1992) zag, weet dat zich geleidelijk een grotere sereniteit in zijn voorstellingen had geïnstalleerd.

Wel Claus, maar toch helemaal anders

Eerste vaststelling bij het zien van deze productie: twee versies van *Oedipus* worden na elkaar gespeeld, de *Oedipus* van Seneca gevolgd door *In Kolonos* van Sophocles, ofwel twee tragedies die van elkaar gescheiden worden door 500 jaar cultuurgeschiedenis, ideologisch en literair volledig elkaars tegendeel zijn en enkel gemeen hebben dat ze een mogelijk vervolg op elkaar zijn. Wellicht denk je dan dat ze elkaar even weinig noodzakelijk zijn als *La Machine Infernale* van Cocteau (1936) en de *Oedipe* van Corneille (1659). Een drama dat zindert van een onbegrepen kwaad en geweld laten volgen door een verhaal over de piëteitsvolle opname in het heiligdom van de Welwillende Zusters in Kolonos lijkt wat geforceerd, maar wellicht denk je ook, zoals Peter Handke, dat een reis uit het oppervlakkige 'Voor-land' waarin wij leven naar het 'Achter-land' van Kolonos, dat meestal verborgen blijft in deze tijden, meer dan nodig is? Marijnen herstelt dus de zin van de oorspronkelijke trilogiegedachte à la Aeschylus door begin en einde van eenzelfde mythisch verhaal in één voorstelling te tonen. In *Kolonos*, geschreven door de negentigjarige Sophocles, kort voor zijn dood, kent overigens weinig actie. Oedipus die voorheen zierende blind was, kan nu pas in de zelfgekozen blindheid zichzelf en de anderen voluit zien. Hij maakt zich los van de laatste banden die hem met het handelende leven resten en verdwijnt in het heiligdom van de 'verzoenende wraakgodinnen'.

Tweede vaststelling. Je kiest als regisseur niet alleen voor een screen einde van